

TURKU,
RÄNTÄMÄKI,
RIIHIVAINIO

Raportti sähköpylväskuopan koekaivauksesta 1990

TURKU, RÄNTÄMÄKI, RIIHIVAINIO

Sisällysluettelo:

Tutkimuskohdetiedot	3
Johdanto	4
Tutkimusalueen topografiasta ja maasto-olosuhteista	4
Lähialueen muinaisjäännöksiä	5
Tutkimuskohteesta ja menetelmistä	5
Tutkimustulokset	6
Lopuksi	7
Liitteet	
Karttaliite 1	8
Karttaliite 2	9
Karttaliite 3	10
Karttaliite 4	11
Karttaliite 5	12

TUTKIMUSKOHDETIEDOT

Kunta	Turku
Kaup.osa	Räntämäki
Kohteen nimi	Riihivainio (ent. Katajamäki)
Tutkimusten luonne	Koekaivaus
Aika	13.-14.11.1990
Tutkijat	Henrik Asplund, Heljä Brusila, Turun maakuntamuseo
Löydöt	Kivikautisia- ja varhaismetallikautisia asuinpaikkalöytöjä
Löytönumerot	KM 26171:1-27
Aikaisemmat löydöt	TKHM 15244:48, TY 91:5, 7, 9-12, TY 358:1-4, KM 24723:1-201
Aikaisemmat tutkimukset	Inv. 1961:15 Lehtosalo, inv. 1976:3,4 Seppänen, peltopoiminta 1985 S. Pihlman, tark. 1986 S. Pihlman, sähköpylväskuoppien kaiv. seur. 1989 Brusila
Kohteen sijainti	Peruskartta 1043 12 Littoinen x=6707 95, y=572 32, z=23 (tutkimusalueelle) 3,2 km NE-suuntaan Turun tuomiokirkosta, Topinojan laaksossa Aurajoen ja Vähäjoen välissä
Tutkimusalueen maasto	Viljelyksessä ollutta, nurmettunutta peltoa
Tila ja alueen omistaja	Riihivainio 2:8: Matti ja Jukka Laine Turun kaupunki (katualueet, Niuskala 3:14)
Osoitetiedot	Matti Laine, tmi A. Laine, Tervahovink. 20810 Turku, puh. 921-358118 Turun kaupunki, Kristiinank. 1, 20100 Turku, puh. kiinteistöos. 921-624111

JOHDANTO

Ensimmäinen Riihivainion kivikautiselta asuinpaikalta talletettu löytö on peräisin jo vuodelta 1904, mutta löytöpaikan asuinpaikkaluonne varmistui vasta vuoden 1961 inventoinnissa. Löytöpaikkaa kutsuttiin Katajamäeksi. Myöhemmin alueelta löydettiin useammassa eri vaiheessa lisää asuinpaikkalöytöjä, mutta asuinpaikan todellista laajuutta ei päästy selvittämään.

Riihivainion asuinpaikan laajuuden selvittäminen tuli ajankohtaiseksi vasta 1980-luvun lopulla, kun Räntämäen alueella aloitettiin kaavoitustyöt. Vuonna 1989 aiemmin tunnetun löytöalueen lähiympäristössä suoritettiin koekaivaukset, joissa kävi ilmi, että asuinpaikka ulottui huomattavasti laajemmalle alueelle kuin mitä alunperin oli oletettu. Kaavaan alustavasti merkittyä SM-aluetta laajennettiin tutkimustulosten perusteella, samoin ympäristön tontit saivat kaavamerkinnän sm, joka edellyttää tutkimuksia ennen maaperään kajoamista ja rakentamista.

Syyskuussa 1990 ilmoitti Turun energialaitos Turun maakuntamuseolle aikovansa rakentaa uuden ilmajohdon Turun Räntämäen Riihivainion alueelle. Sähköpylväiden paikkoja tarkastettaessa maastossa kävi ilmi, että kolmesta pylvästä yksi tultaisiin pystyttämään Riihivainion kivikautiselle asuinpaikka-alueelle, yksi sen SW-reunan tuntumaan. Koska hankkeen toteuttaminen vaati kajoamista kivikauden asuinpaikkaan, lähetettiin suunnitelma museoviraston hyväksyttäväksi.

Museovirasto hyväksyi (11.10.1990, n:o 190/304/1990) suunnitelman, mutta edellytti, että sille varataan mahdollisuus alueen tutkimiseen. Samalla museovirasto esitti, että Turun maakuntamuseon tutkija koekaivaa pylväspaikat ja seuraa pylväspaikkojen ja maakaapelilinjan kaivuuta.

Sähkölinjan pystytys tapahtui 13.-14.11.1990, jolloin myös koekaivaukset suoritettiin. Tutkimuksista vastasivat FK Henrik Asplund ja FK Heljä Brusila Turun maakuntamuseosta.

TUTKIMUSALUEEN TOPOGRAFIASTA JA MAASTO-OLOSUHTEISTA

Riihivainion asuinpaikka sijaitsee ent. Räntämäen pitäjässä, Aurajoen ja Vähäjoen välisessä maastossa, Topinojan laakson pohjoisrinteellä. Turun tuomiokirkosta alueelle on matkaa n. 3,5 km koilliseen ja Maarian kirkosta noin kilometri EN-suuntaan.

Asuinpaikka sijaitsee E-W-suuntaisen mäkialueen S-rinteellä. Nykyisin mäkialue on useimmilta suunnilta asutusalueiden ympäröimä, mutta aikaisemmin se rajoittui lähes joka suunnalla jokilaaksojen peltoalueisiin. Mäkialue on kauttaaltaan 20 m:n korkeuskäyrän yläpuolella ja sillä on neljä ympäristöstään selvästi kohoavaa, kalliopohjaista kukkulaa, joiden

korkeimmat huiput kohoavat n. 40 m:n (Linnasmäki, Niuskalanmäki) - 50 m:n (Hamaronvuori, Korkiakallio) korkeuteen. Riihivainion asuinpaikka sijaitsee loivassa rinnemaastossa Hamaronvuoren ja Niuskalanmäen juurella, niiden S- ja SW-puolella, 23 ja 26 m:n korkeuskäyrien välillä

Riihivainion asuinpaikka on nykyisin vielä osittain vanhaa koivikkoista riihihakaa, osittain peltoa. Riihihaan itäpuolinen pelto (Niuskala 3:14) on edelleen viljelyksessä, mutta kaavassa se on varattu teollisuusrakentamiseen. Riihivainion tonttiin kuuluva eteläinen pelto on luode-kaakko-suuntaisesti ojitettua pakettipeltoa, jolla kasvaa nuorta lehtipuuta. Eteläisin osa siitä on nurmettunutta peltoa. Pakettipellon alue on kaavoitettu katualueeksi ja asuintalotonteiksi.

Koetutkimuksissa kävi ilmi, että Riihivainion asuinpaikan humuksen ja kyntökerroksen alainen maaperä on pääasiassa hienoa hiekkaa. Hieman karkeampaa soran sekaista hiekkaa tavattiin riihihaan puolelta kumpareen rinteiltä.

LÄHIALUEEN MUINAISJÄÄNNÖKSIÄ

Kivikauden lopulla kyseinen mäki-alue oli vielä saarena. Sen rannikon tuntumasta, lähinnä etelä-kaakko-puolelta, on viime vuosien tutkimuksissa paljastunut laaja kivikauden lopun ja varhaisen metallikauden asuinpaikkavyöhyke. Itäisin asuinpaikkakeskittymä sijaitsee Niuskalan Kotirinteen alueella 700 m:n etäisyydellä NE Riihivainiosta, läntisin Röntämäen Linnasmäen juurella, n. 600 m WN Riihivainiosta. Myös Riihivainion ja Kotirinteen väliltä tunnetaan asuinpaikka löytöja mm. Polttolaitoksenkadun paikkeilta. Asutusvyöhykkeen löydöt ovat pääasiallisesti 19 m:n korkeuskäyrän yläpuolelta.

Riihivainion lähialueen löytöihin kuuluvat myös em. Röntämäen Linnasmäen muinaislinna, Niuskalan mahd. hautaröykkiöt, Vähätalon asuinkumpare ja Niuskalan kuppikivi.

TUTKIMUSKOHTEESTA JA MENETELMISTÄ

Uusi sähkölinjan reitti kulki Riihivainion eteläosan nurmettuneen peltoalueen yli luode-kaakko-suunnassa ja tuli siten sijoittumaan uuden kaavan mukaisen Niuskalankadun varteen. Yksi pylväistä (pylväs 1) oli määrä pystyttää selvästi kivikautiselle asuinpaikalle, toinen (pylväs 2) asuinpaikan W-reunan tuntumaan, 60 m:n päähän edellisestä ja kolmas (pylväs 3) Niuskalan pellolle asuinpaikan ulkopuolelle, ensinmainitusta 65 m itäkaakkoon (Kartta 2). Pylväskuopan 2 N-puolelle kaivettiin lisäksi maakaapelikaivanto, joka johdettiin länsipuolelle, tien W-reunaan rakennettuun muuntamoon. Myös muuntamon pohja kaivettiin samassa yhteydessä.

Tutkimusmenetelmien osalta todettakoon, että vain pylväskuoppa 1 — koekuoppa 1 — tutkittiin koekaivausperiaatteella siten, että maastoon merkityn pylväänpaikan kohdalle, pylväs keskipisteenä, mitattiin N-S -suuntainen, riittävän suuri, 1,5x1,5 m, koeruutu. Koeruutua ei ollut mahdollista kiinnittää vuoden 1989 koordinaatistoon, mutta todettakoon, että se sijaitsi koekuoppien 46 ja 51 lähellä.

Koekuopan 1 kyntökerros poistettiin koneellisesti tarkastuksen alaisena. Pelkällä kaivaminen aloitettiin kyntökerroksen pohjalta. Kaivaminen eteni tasoittain ja koekuopasta piirrettiä kaksi tasopiirrosta (Liitteet 3-4) sekä profiili W-seinästä (Liite 5). Korkeuskiintopisteenä käytettiin työmaan korkeuspistettä +23.35 m, joka oli kiinnitetty tien W-puolella olevan kaivon sementtikannessa olevaan rautakahvaan.

Muut kaivannot kaivettiin koneellisesti seurannan ja tarkastusten alaisuudessa. Pylväskuoppa 2, joka tehtiin asuinpaikan länsiosaan vuoden 1989 koekuoppien 28 ja 32 välille, oli laajuudeltaan n. 2x2 m. Sen pohjoispuolelta muuntajalle kaivettu kaapelikaivanto oli leveydeltään n. 0,5 m ja runsas 17 m pitkä. Se kaivettiin pelto-ojaan kuten pylvään haruskuoppakin. Tien länsipuolelle tehty muuntajakuoppa oli laajuudeltaan 5x5 m.

TUTKIMUSTULOKSET

Koekuoppa 1

Kyntökerroksen vahvuus n. 30 cm. Löydöt 26171:1-13 kyntökerroksesta.

Kyntökerroksen alla oli havaittavissa paikka paikoin ohut 1-4 cm paksu, vaalea hiekkavana, jossa oli likalaikkuja. Tämä näkyi parhaiten W-seinämän profiilista (Karttaliite 5). Ilmeisesti kyntö oli sitä sekoittanut. Kyntökerroksen ja kulttuurimaan raja oli niinkään epäselvä.

Kulttuurikerrokseksi tulkittu kerrostuma alkoi n. 30-35 cm:n syvyydessä. Jäljellä sitä oli 5-15 cm:n paksuudelta. Kulttuurikerros oli harmaaksi tai ruskeanharmaaksi värjäytyneitä hienoa hiekkaa, jossa oli paikoin myös hiilihippuja. Runsaammin hiilihippuja oli länsiseinämän puolella etenkin kulttuurikerroksen muodostamien matalien kuopanteiden pohjaosassa. Liesirakenteita koekuopasta ei havaittu, ja kiviäkin vain yksittäin jokunen hiekan seassa.

Puhtaassa hiekassa havaituista kulttuurimaakuopista osa vaikuttivat jopa paalunsijoilta. Ne osoittautuivat kuitenkin mataliksi kuopanteiksi ja kysymyksessä voivat jopa olla peltomaahan iskettyjen heinä- ym seipäiden jäljet.

Löydöt 26171:14-16 kyntö- ja kulttuurikerroksen rajalta tai kult.kerroksen ensimmäiseltä tasolta. Löydöt :17-24 kulttuurikerroksesta.

Pylväskuoppa 2

Pylväskuoppa 2:n kohdalla tuli kyntökerroksen alta n. 40-45 cm:n syvyydestä vastaan savipohja. Kaivannon itäsivulla pohjalla, kyntökerroksen ja saven välillä oli havaittavissa 2-4 cm:n vahvuinen savi-multakerros, joka vaikutti väriltään harmaammalta kuin itse kyntökerros. Kerrostuma saattaa olla kulttuurikerrostumaa, mutta varmoja merkkejä siitä ei havaittu. Löydöt 26171:25-27 ovat ylempää, selvästi kyntökerroksesta.

Kaapeli- ja muuntajakaivannot

Kaapeli- ja haruskaivannon kohdalla kyntökerros oli 40-45 cm vahva ja päätyjen poikittaiset kyntövaot näkyivät pohjamaassa. Kulttuurikerrostumaan viittaavia merkkejä ei havaittu. Muuntajakaivannon kohdalla kyntömaan vahvuus oli 30-35 cm ja sen alla ruostelaikukas hiekka. Asuinpaikkakerrostumia tai -löytöjä ei havaittu.

LOPUKSI

Koekaivaukset vahvistivat vuoden 1989 tutkimustulosta mm. siinä, että asuinpaikka ulottuu Riihivainion tontin eteläosaan asti 23 m:n korkeuskäyrän yläpuolella ja että kulttuurikerrostumia on vielä jäljellä kyntökerroksen alla. Alueen länsiosaan kaivettujen kaivantojen niukkalöytöisyys ja löydöttömyys tukevat puolestaan näkemystä, että asuinpaikka ei ulotu tänne asti tai alue on korkeintaan reunavyöhykettä.

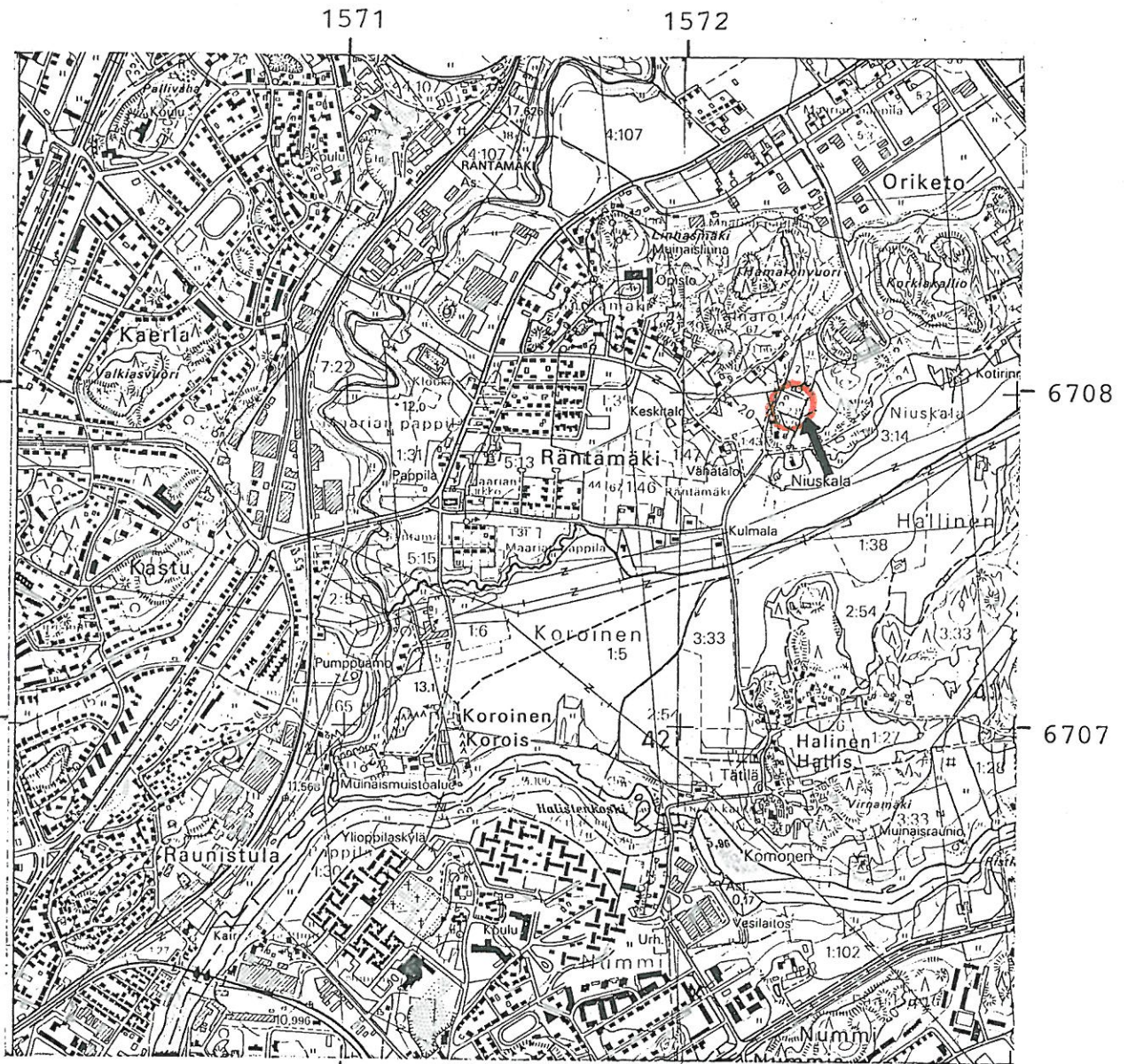
Kuoppa 1:n kohdalla kulttuurimaata oli kyntökerroksen alla jäljellä 5-15 cm. Väriltään se oli likaisen harmaata tai ruskehtavan harmaata ja siinä oli löytöjen ohella hiilihippuja. Kyntö- ja kulttuurikerroksen rajalta tavattu vaalea hiekka saattaa olla lentohiekkaa ja merkki siitä, että asuinpaikka on ollut pidempään käyttämättä tai jäänyt kokonaan käytöstä. Tähänastisten löytöjen perusteella asuinpaikalla on asuttu ainakin Kiukaisten kuulttuurin ajalla ja varhaisella metallikaudella (Morbyn keramiikka).

Alueen seuraavat tutkimukset tapahtuvat keväällä 1991 tulevan Niuskalankadun alueella, Riihivainion eteläosassa.

Turussa 8.4.1991

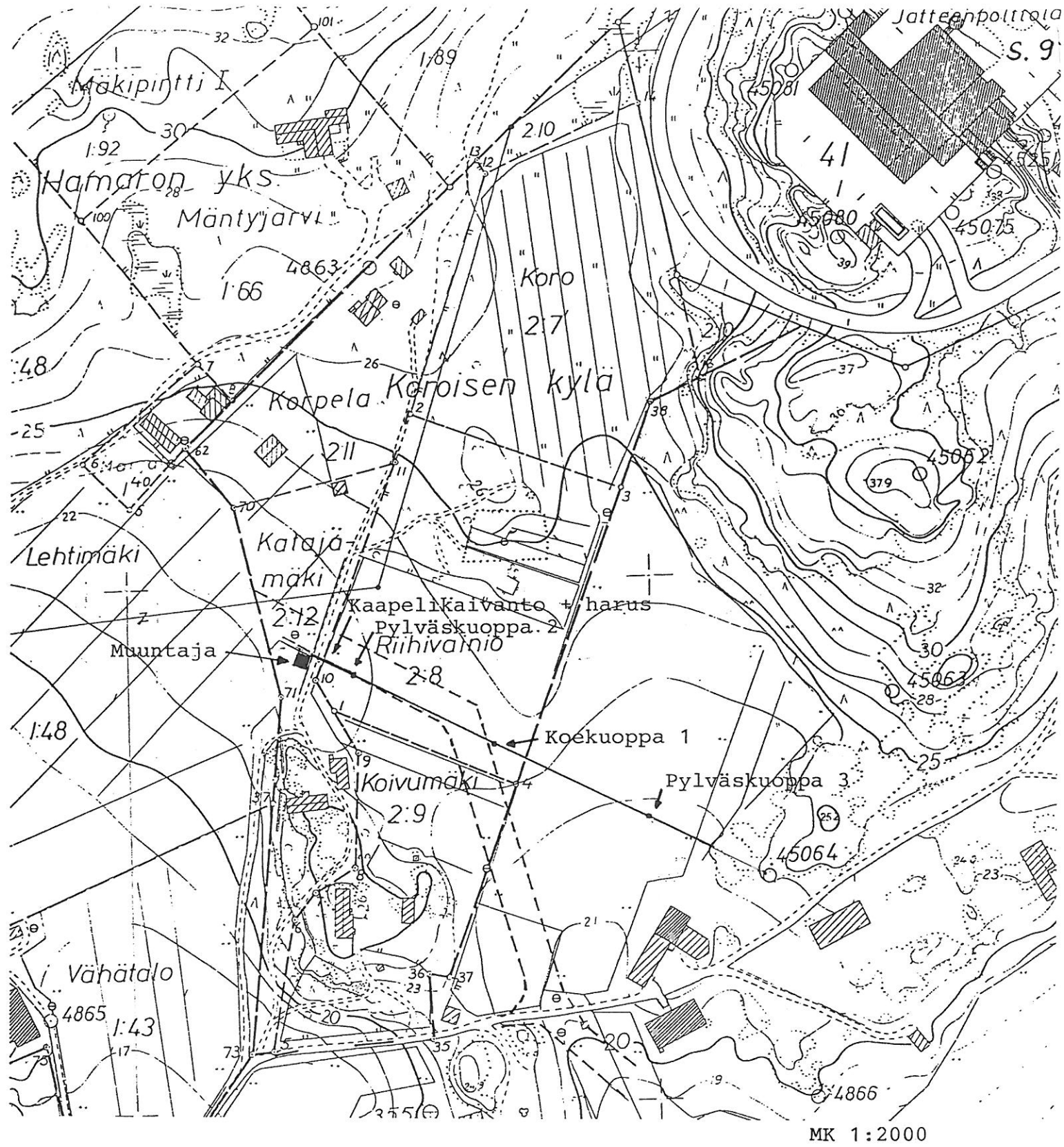
Heljä Brusila

Ote peruskartasta 1043 12
LITTOINEN (1981)

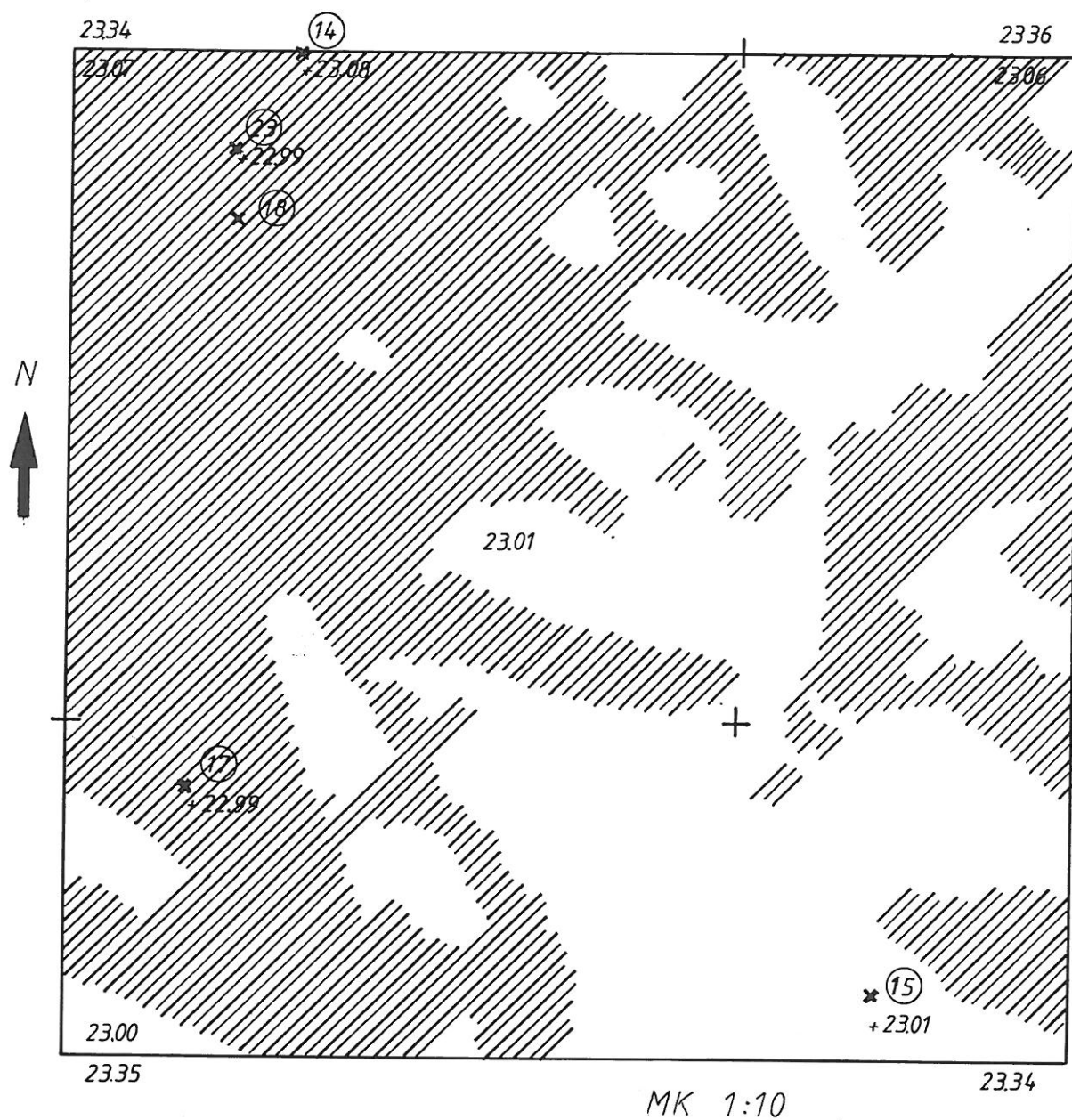
MK 1:20000

TURKU, RÄNTÄMÄKI, RIIHIVAINIO

TURKU, RÄNTÄMÄKI, Riihivainio
 Koekaivaus 13.11.1990
 H. Brusila

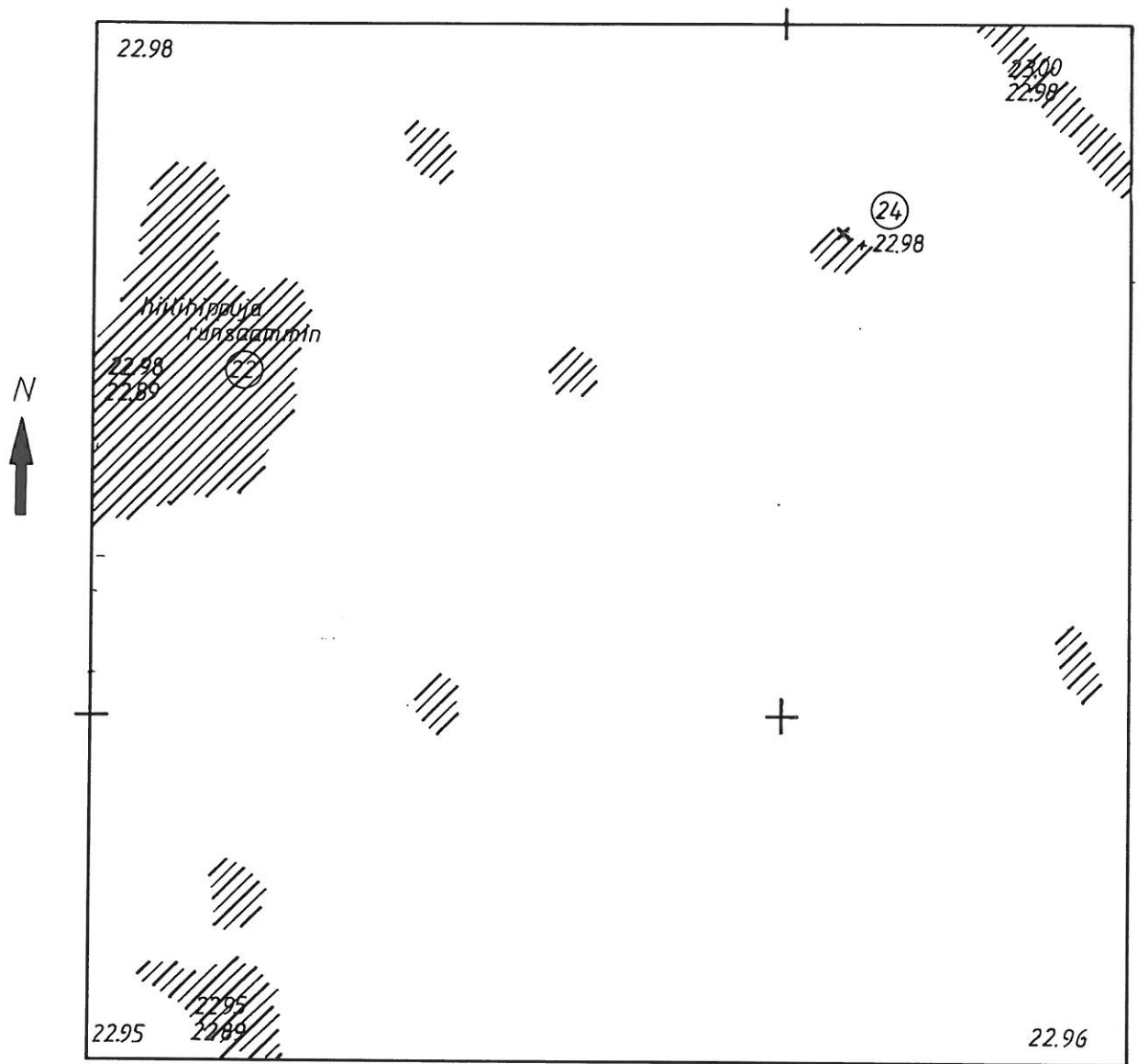
 Uusi sähkölinja ja pylväskuopat

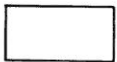

 kulttuurikerrosta

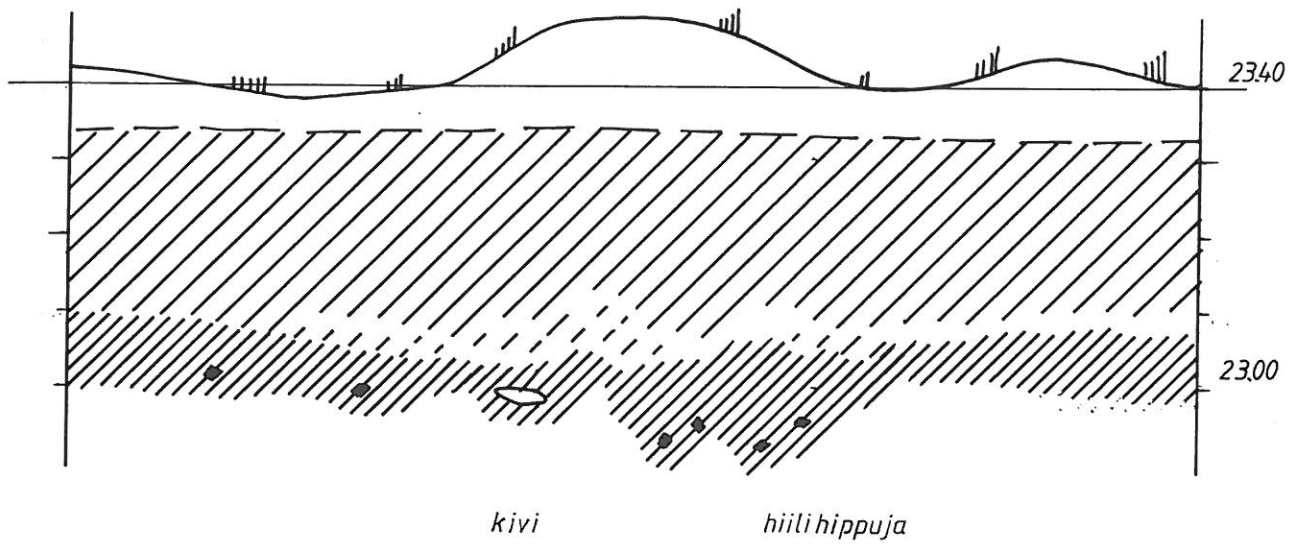
 löytö

TURKU Röntämäki
Riihivainio
Koekaivaus 13.11.1990
Koekuoppa 1, taso 1
Piirt. Henrik Asplund
Liite 3

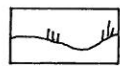

- *kulttuurikerrosta*
 löytö

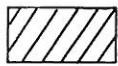
TURKU Röntämäki
 Riihivainio
 Koekaivaus 13.11.1990
 Koekuoppa 1, taso 2
 Piirt. Henrik Asplund
 Liite 4

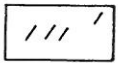
MK 1:10

ruoho, turve

kyntökerros

vaalea puhtaalta vaikuttanut maavana jossa kuitenkin likalaikkuja

harmaa kulttuurikerros

TURKU Röntämäki
 Riihivainio
 Koekaivaus 13.11.1990
 Koekuoppa 1, W-profiili
 Piirt. Henrik Asplund
 Liite 5